

Intervjuu emakeeleõpetajaga

Seekordne intervjuu keskendub murdekeele õpetamisele ning vastastikku uurivad murdekeele õpetamise murede ja rõõmude kohta kaks murdekeele õpetajat – Alli Laande ja Külli Laos.

Küsib Alli Laande ja vastab Külli Laos.

- **Kui palju ja kas on lapsevanematel murdekeele õpetamise ja kõnelemisega seotud hirme?**

Teatavat hirmu murdekeele õpetamise ees oleme näinud alates selle lisandumisest tunniplaani 2005. aastast. Hirmud on ajaga muutunud. Esialgu kardeti, et kihnu keele õpe hakkab segama eesti õigekeele omandamist, kihnu keeles kirjutamist peljati eriti. Kihnu keel oli sinnamaani olnud suuline, kirjakeel oli alles väljatöötamisel. Seetõttu

alustasime murdekeele õpetamisega 3. klassis, mille lõpuks peaks õigekiri enam-vähem välja kujunenud olema. Elu näitab, et üks ei sega kuidagi teist: laps, kes kirjutab õigesti eesti keeles, teeb seda ka murdekeeles ja vastupidi.

Uued hirmud tekkisid siis, kui kihnu keelt hakati õpetama ka põhikooli kesk- ja ülaastmes. Kardeti, et põhiainete omandamine kannatab, kuna vabad tunnid hõivas murdekeel. Hoolekogu otsuse alusel lõpeb kihnu keele õppimine 8. klassi kevadel, et 9. klassi eksamiteks ette valmistamisel mitte segada. Kihnu keele õpetajana olen püüdnud läbida lõpuklassi ette nähtud põnevad teemad (nt ruhnu ja liivi keelest ja kultuurist, kujundlikust keelest) 8. klassis. Mõnd vanemat hirmutab sõna „grammatika”, arvatakse, et see tähendab midagi väga kuiva ja igavat. Mina näen tunnis, et noort inimest huvitab, miks on nii ja mitte teisiti. Ta on võimeline omal tase- mel keelt analüüsima, leidma seaduspärasusi, looma ise erinevaid tekste. Oleme luuletanud, kirjutanud haikusid, joonistanud koomikseid, loonud regivärsilisi laule, näidendeid, kirjutanud uurimistöid, arutlevaid tekste, tõlkinud luulet ja muinasjutte.

Foto: Scampix Baltics

Külli Laos

- **Mis meetodit olete kasutanud väikeste laste murdekeele juurde tulemiseks?**

Meie koolis toimub murdekeele õpe lisaks iganädalasele kihnu keele tunnile kihnu laulu-tantsu tunnis. Sõnad ja rütmiline liikumine ning muusika annavad hea tulemuse, laul teeb rinna rõõmsaks ja keele omandamine toimub märkamatuult.

Keeletunnis kasutame rollimänge, õpime vanu kihnu laste rahvamänge, nagu *kuern*, *nipskid*, *matskid*, *kiitsänd*, *teremulka*, *kolmõsammu*. Toredaks vahelduseks on kuulamisülesanded, milleks kasutame järelkuulamise võimalust Vikerraadio arhiivist. „Kihnu uudiste” reporteriks on ju laste eakaaslane ning tihti küsitletakse saates neid endid. Samas näen rõõmuga, et lastele meeldib täiesti tavaline lugemikuteksti lugemine, selle üle arutlemine, oma kogemustest jutustamine.

Kihnu lasteaias kasutavad õpetajad kihnukeelseid luuletusi, neid on õpetaja Elme Männil loodud aasta-aegade, kuude, kalendripühade, loomade, pere kohta nüüd juba terve raamatu jagu.

Alli Laande

- **Kas arvate, et murdekeel tuleb teie kodudesse igapäevaseks kõnekeeleks ka edaspidi?**

Usun, et kihnu keel ei kao kodudest veel niipea. Iseasi kui rikas ja kujundlik see on. Kihnu keel muutub pidevalt nagu igapäevaelugi, kuid pigem eesti keelega sarnanemise suunas. Näiteks tegijanimi *päästja* on igapäevasesse kõnepruuki jäänud kui *päästjä*. Kihnu keele reeglite järgi peaks vastav sõna olema *piästjä*, ideaalvariandina *piästjä*. Või siis viimasel ajal noortel kihnlastel komme öelda kindla kõneviisi ainsuse oleviku 1. pöörde lõppu *-n* (*mia jõstun*) nagu eesti keeles, eirates kihnupärast (*mia jõstu*).

Keeleloome ei jõua kiiresti muutuvale olmele järele ja omasõnu naljalt ei teki, sõnad võetakse eesti keelest lihtsalt üle. Arvan, et kätte on jõudnud aeg, mil murdekeele säilimise kõige tähtsamaks eelduseks on vanemate teadlikkus oma ja eheda keelepruugi säilitamisest – nad ei karda, et murdekeel takistab hea hariduse omandamist, nad räägivad sünnihetkest saadik oma lastega kihnu keeles, pööravad tähelepanu õigele keelekasutusele, ei

sea kahtluse alla murdekeele õppimise vajadust koolis. Samas olen kindel, et kooliõpetus küll toetab, tähtsustab ja väärtustab keelt, kuid ei taga kindlasti iseenesest head keeleoskust.

- **Mis takistab murdekeele igapäevast kasutamist?**

Ei oska öelda, mis see täpselt on. Võib vaid oletada, et seda põhjustas uue ajastu saabumine. Meedia mõju lapsele on varasest east peale väga tugev. Kõik ekraanidelt nähtav on meelietütavam kui igapäevaelu. Võibolla mõjutab juba see, et ema keerab imikule rahustuseks mängutoosi käima ega laula või kõnele lapsega.

Lasteaia- ja kooliealiste hulgas näeme, et kihnukeelsest kodust tulev laps jätab kihnu keele eakaslastega suhtlemisel, kuna enamik kasutab eesti keelt. Samas on rahustav näha, et keeleoskus on olemas. Sageli ilmub murdekeel teismeliste kasutusse pärast kihnu kooli lõppu. Võibolla saab siis selgeks, et keel aitab end määratleda kihnlasena, ollakse juba peaaegu täiskasvanu ja nemad ju räägivad kihnu keeles. Hästi tore on näha, et sotsiaalmeedias suhtlevad paljud noored just kihnu keeles.

- **Missugust edasiminekut olete näinud viimase kümne aasta vältel murdekeelte arengus?**

Mulle teeb rõõmu, et rahvusringhäälingust saab iga nädal kuulata lisaks kihnukeelsetele uudistele muhu-, võru-, setu-, mulgi-, sõrvekeelseid saateid. Murdekeeleõpetajale on see tänuväärne materjal, lihtne moodus klassis kuulata ja võrrelda erinevaid murdekeeli, saada aimu kommetest ja elulaadist Eestimaa eri paigus.

Meeldiv on Kihnut küllastavate *suivõeraste* käest kuulda, et paljude jaoks on „Kihnukeelsed uudised” teraapilise mõjuga, inimestele meeldib humoorikas probleemikäsitlus ja laulev keelekõla. Mulle tundub, et üha kaalukam osa üldsusest tunnetab murdekeeli rikkusena, mitte ilusa eesti keele vigase kõnelemisena või üksikute inimeste veidrusena.

Olen nõus haridusministeeriumist pärit mõttega, et koolides, kus on murdekeeletunnid, tegeletakse eesti keele süvaõppega.

Murdekeelsetesse õppematerjalidesse paigutatud riigi raha on kindlas kohas, nagu hästi laotud kiviaias. Keel on tulevaste põlvete jaoks tallele pandud, vajaduse korral saab sealt kasutada kive uue hoone või ehitise jaoks või aeda uute kividega täiendada.

Küsimine Külli Laos ja vastab Allie Laande

- **Kuivõrd toetab praegune mulgi kodu mulgi keele omandamist?**

Kahekümne aasta jooksul on suuresti muutunud suhe mulgi kultuuri ja veel rohkem keelde. Omal ajal oli väga palju kodusid, kus ei olnud mulgi keelest isegi mitte kuuldud, praegusel ajal on paikkondlik kultuurilugu ja keel jõudnud igasse kodusse meedia, sotsiaalmeedia, koolide, lasteaedade, MKI ja mulgi seltsi kaudu. Seda võetakse elu loomuliku osana. Kõige raskem on siiski keele kasutamine, sest noorte perede hulgas see kogemus puudub – kodudes kõneldakse ju kirjakeeles. Kui 20 aasta eest oldi vähemalt kolmandikus kodudest üldse selle keele õpetamisele vastu, siis praegu on ainult üksikud kodud, kus seda halvustatakse.

- **Kust tuli ettepanek või kes oli suunanäitaja mulgi keele õpetamiseks lasteaia ja koolis?**

Esimene projekt mulgi keele ja kultuuri lastele tutvustamiseks toimus Lõuna-Eesti programmi toetusel Lilli rahvamajas. Sellest kaheaastasest projektist võttis osa 20 last Mõisaküla, Abja, Karksi-Nuia, Lilli ja Halliste koolist. Lastele tutvustati süvitsi mulgi keelt ja kultuuri. Huvi oli väga suur. Enne seda korraldasime veel Mulgimaa laste folklooripäevi, kust võttis osa kümme lasterühma Mulgimaa eri koolidest. See mõte tuli tänu Viljandimaa Virretele, mida korraldati täiskasvanute folkloorigruppidele. Mulgimaa laste folklooripäevad kestavad tänaseni ja osavõtjaid on seal üle 250 lapse.

Siis hakkaski tekkima ka koolides suurem huvi ning hakati tegelema õpetajatega. Väga aktiivselt tegutses Abja kultuurimaja, Halliste kool, Mõisakülas oli väikeste mulkide folkloorirühm, Lillis avati Lilli mulgimeelne vabakool, kus oli õppekavas mulgi keel ja kultuur. Mitme lastele suunatud projektiga algaski mulgi keele õpe. Alguse said ka Mulke suvekoolid, mis oli suunatud peredele ja lastele. Paljude projektide algatajaks ja suunanäitajaks oli ka mulgi kultuuri instituut.

- **Milline oli kogukonna reageering otsusele õpetada murdekeelt koolis? Kui oli vastuväiteid, siis milliseid?**

Praeguse seisuga on mulgi kultuurilugu ametlikult õppekavas ainult Kitzebergi gümnaasiumis. Tarvastus, Hallistes ja Hummulis toimuvad mulgi kultuuriloo tunnid VABAANENA. Teistes koolides õpetatakse mulgi

keelt ringides. Seal vastuseisu ei olnud. Mõni aasta tagasi oli lastevanemate suhtumine siiski teistsugune kui praegu. Väiksemate klasside lapsevanemad kardavad, et laps ajab mulgi keele segi kirjakeelega, ja see on kõige suurem hirm. Mõned lapsevanemad ei saa mulgi keele õpetamise mõttest aru, kuna praegusel ajal tahavad lapsevanemad, et lapsed räägiksid inglise keelt. Palju sõltub õpetajast ja eestvedajast, sellest, kuidas suudetakse mulgi keele õpetamist põhjendada ja ka huvitavaks teha. Juba viis aastat on MKI koolitanud mulgi keele ja kultuuri õpetajaid, kusjuures see õpe on tasuta.

- **Kuidas võtsid või võtavad eri vanuses lapsed murdekeeleõppe vastu?**

Kolmes lasteaias – Ala, Ritsu ja Karksi-Nuia – toimuvad keelepesad, kus tegeletakse lasteaialastega mulgi keeles. See toimub kõik mänguliselt. Lastel ei teki mingit probleemi, kui õpetaja laulab, räägib, loeb ja jutustab teises keeles. Ka arusaamisega ei ole mingit raskust. Kõige vastuvõtlikumad on kooli esimese astme lapsed. Kui õpetaja valdab keelt vabalt ja teeb tunni huvitavaks, siis on ka lapsed asjast huvitatud. Keskastme lastele oli meil mulgi keel ainult 4. klassi lastel Tarvastus. See oli päeva viimane koolitund ja toimus Tarvastu raamatukogus. Kuna tund toimus koolist väljas, olid ka lapsed päris huvitatud, kuigi õppeprotsess oli hoopis raskem. Selles vanuses tuleb leida erinevaid õppevorme, mis tekitaks lastes huvi. Nii valmistatigi näiteks õppe käigus ka mulgikeelne multifilm.

Gümnaasiumis on õppeaine valimine noorte enda otsus ja neil on õpihimu olemas.

- **Kas murdekeele tundidel on tunniplaanis auväärne koht, st et see tund ei ole mitte ainult koolipäeva lõpus seitsmes tund?**

Murdekeeleõpe on jäänud ikka kooli lõputundideks, sest see toimub ka laulumängude ja laulude kaudu. Ka ringitunnid on näiteks koolipäeva lõpus.

- **Mis teeb mulgi keele õppe toredaks, mis on keeruline?**

Õpe on siis tore, kui on olemas materjalid, millega õpetada, ja lapsed, kes seda huviga vastu võtavad. Suur rõõm on, kui kooli juhtkond ja lapsevanemad suhtuvad sellesse õppesse positiivselt ja toetavalt. Keeruline on see, et riiklikud õppekavad on tihedad ja tegelikult sõltub murdekeeleõpe kooli juhtkonna ja õpetajate pädevusest ja huvist.

- **Kuidas olete rahul õppematerjalidega?**

Tänase päeva seisuga on mulgi kultuuri eestvõtmisel päris palju õppematerjali, mida mulgi keele õppes kasutada. Materjalid on eri vanusegruppidele. On olemas töövihikud, aabits, „Mulgi keelen ja meelen“, „Kõnelemisraamat“, „Mulgi laulu ja mänguvihk“ ja päris palju lisamaterjali MKI kodulehel. On ka plaadid kuulamiseks ja kaasalaulmiseks.

OK